

การสร้างสรรค์การดำเนินงาน และการสื่อสาร ในกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์การวาดเส้นสมาธิ

Creation, Operation, and Communication in Meditative Drawing Relational Art Activities

สุริยะ ฉายะเจริญ*, สุชาติ เกาทอง** และภานุ สรวายสุวรรณ***

บทคัดย่อ

บทความนี้มีเป้าหมายสำคัญในการศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์ กระบวนการสร้างสรรค์ การดำเนินงาน และการสื่อสารในกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์การวาดเส้นสมาธิ เพื่อเป็นการจัดกิจกรรม และเผยแพร่วิธีการวาดเส้นที่บูรณาการกับสมาธิภาวนาอันเป็นวิธีการส่งเสริมสุขภาวะจิตแนวใหม่ ด้วยการวาดเส้นผ่านรูปแบบการจัดกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์ให้กับประชากรกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วม กิจกรรมได้มีประสบการณ์ตรง

กิจกรรมนี้มีการจัดดำเนินการอย่างเป็นระบบผ่านการสื่อสารด้วยวจนภาษาและอวจนภาษา เพื่ออธิบายถึงกระบวนการปฏิบัติกรวาดเส้นและการใช้สื่อวิดีโอเพื่อสาธิตวิธีการวาดเส้นสมาธิที่เผยแพร่ในช่องทางออนไลน์ในการส่งเสริมกิจกรรมศิลปะด้วย

ผลลัพธ์คือประชากรกลุ่มตัวอย่างสามารถสร้างสมาธิในขณะที่กำลังวาดเส้นได้ในระดับดี และสามารถประยุกต์ใช้วิธีการวาดเส้นสมาธิไปสู่การสร้างสรรค์การวาดเส้นอิสระเฉพาะตัวได้อย่างดีเช่นกัน ซึ่งแม้ว่าประชากรกลุ่มตัวอย่างจะมีตัวแปรด้านทักษะการวาดเส้นและพื้นที่จัดกิจกรรมที่แตกต่างกันก็ไม่ได้มีผลต่อการสร้างสมาธิในขณะที่ปฏิบัติกรวาดเส้นมากนัก แต่มีผลต่อการวาดเส้นที่มีรูปแบบเฉพาะตัวที่แตกต่างกันเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากกฎเกณฑ์ในด้านปฏิบัติกรวาดเส้นสมาธิได้กำหนดให้ประชากรกลุ่มตัวอย่างปฏิบัติตามอย่างชัดเจน และการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์นั้นส่งผลต่อการสร้างสมาธิในขณะที่ประชากรกลุ่มตัวอย่างกำลังปฏิบัติกรวาดเส้นด้วย

คำสำคัญ: การสร้างสรรค์/ การสื่อสาร/ ศิลปะเชิงสัมพันธ์/ วาดเส้นสมาธิ/ การสร้างสมาธิ

คำสำคัญ: การสร้างสรรค์ / การสื่อสาร / ศิลปะเชิงสัมพันธ์ / วาดเส้นสมาธิ / การสร้างสมาธิ

Abstract

The aim of this article is to study, analyze and synthesize creative processes, operations and communication in meditative drawing relational art activities and to

*นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาทัศนศิลป์และการออกแบบ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

**ศาสตราจารย์เกียรติคุณ, อาจารย์ที่ปรึกษา, คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

***ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ที่ปรึกษา, คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

organize activities and disseminate drawing methods integrated with meditation as a new way of promoting mental well-being through drawing by arranging relational art activities for the sample population who participated in the activity to have direct experience.

This activity is organized systematically and communicates through verbal and non-verbal language. To describe the process of operating meditative drawing, video is used to demonstrate methods of meditative drawing that are published online to promote arts activities.

As a result, the sample population are able to concentrate while drawing lines at a high level, and can apply meditative drawing methods to create individuated drawings as well. Although there are differences in line drawing skills of the sample population and the activity areas are, it does not cause much effect on concentration while drawing, but on the individuated drawings only. Because of the practice rules of meditative drawing have clearly defined the sample population to follow, and the results of that compliance also had an effect on concentration while the sample population was performing the line drawing.

Keywords: Creation / Operation / Communication / Relational Art / Meditative Drawing / Meditation

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของดัชนีพันธะเรื่อง การสร้างสรรค์สุนทรียะจิตภาวนา: ศิลปะเชิงสัมพันธ์จากการบูรณาการวาดเส้นกับการปฏิบัติสมาธิ

บทนำ

กิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์การวาดเส้นสมาธิ (Meditative drawing relational art activities) เป็นกิจกรรมศิลปะที่เกิดจากการศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์ ในประเด็นสำคัญในเรื่องของวิธีการวาดเส้นกับการบูรณาการวิธีการปฏิบัติสมาธิภาวนาจนเกิดเป็นวิธีการวาดเส้นด้วยสมาธิภาวนาแนวใหม่ที่อยู่ภายใต้บริบทของการวิจัยสร้างสรรค์ด้านทัศนศิลป์ ซึ่งการวาดเส้น (Drawing) ก็คือการสร้างร่องรอยลงไปบนวัตถุใดวัตถุหนึ่งให้ปรากฏเป็นเส้นหรือภาพ (ชูลัด นิมเมสโม, 2553) สำหรับกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์การวาดเส้นสมาธิก็คือการนำกระบวนการวาดเส้นที่บูรณาการกับสมาธิภาวนามาใช้เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติสมาธิให้กับประชากรกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมศิลปะภายใต้แนวคิดเชิงปฏิบัติการแบบศิลปะเชิงสัมพันธ์ โดยการจัดกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์การวาดเส้นสมาธิมีเป้าหมายในการสร้างแนวทางพัฒนาสุขภาวะจิตแนวใหม่ด้วยวิธีการวาดเส้นผ่านการจัดกิจกรรมศิลปะ ซึ่งสุขภาวะจิตในที่นี้ก็คือการเป็นผู้ที่มีสมรรถนะในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสงบสุข รู้จักการปรับตัวเองในยามที่มีอุปสรรคเข้ามาอย่างมีเหตุผล และรู้จักการปรับใจให้ไม่เกิดทุกข์ภาวะ (ความเครียด ความฟุ้งซ่าน ความวิตกกังวล) ได้ง่าย (สำนักพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2546) สำหรับแนวคิดสำคัญต่อปฏิบัติการกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์การวาดเส้นสมาธิได้รับอิทธิพลสำคัญจาก แนวคิดสุนทรียศาสตร์เชิงสัมพันธ์ (Relational Aesthetics) ของนิโกลาส์ บูริโยต์ (Nicolas Bourriaud) ที่อธิบายถึงการปฏิบัติทางศิลปะ

แบบก้าวหน้าตั้งแต่ในคริสต์ทศวรรษ 1990 เป็นต้นมาว่า ความก้าวหน้าทางความคิดของศิลปิน (ทัศนศิลป์) ในยุคปัจจุบันได้พยายามข้ามกรอบของการนำเสนองานศิลปะที่อยู่ในบริบททางสายตาที่จ้องมองแต่เพียงอย่างเดียวไปสู่กระบวนการสร้างศิลปะที่ผู้ชมหรือผู้อื่นเข้ามามีส่วนร่วมกับปฏิบัติการนั้น ๆ ซึ่งในแนวทางดังกล่าวนี้ ทำให้ปฏิบัติการทางศิลปะนั้นเหมือนกับเกมที่มีแบบแผน วิธีการ พัฒนาการ และมีหน้าที่อันสัมพันธ์กับส่วนต่าง ๆ (Bourriaud, 2002) แนวทางศิลปะเช่นนี้จึงมุ่งให้ผู้ชมหรือผู้อื่นเข้ามามีบทบาทส่วนร่วมกับปฏิบัติการทางศิลปะ (Participative art) ที่สลายพรมแดนของโลกศิลปะกับโลกแห่งความเป็นจริงให้เกิดเป็นศิลปะแนวกิจกรรมหรือโครงการศิลปะที่เข้าไปร่วมกับพื้นที่อื่น ๆ ด้วย ซึ่งสัมพันธ์กับการนำศิลปะไปปรับใช้กับกระแสความหลากหลายของศาสตร์สาขาต่าง ๆ ด้วย (ธนวิ โชติประดิษฐ์, 2549)

ผู้วิจัยจึงประยุกต์แนวคิดสุนทรียศาสตร์เชิงสัมพันธ์ไปสู่การสร้างสรรคศิลปะเชิงสัมพันธ์ (Relational Art) ในรูปแบบของกิจกรรมศิลปะที่มีประชากรกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในกิจกรรมผ่านกฎเกณฑ์การปฏิบัติการที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการทดสอบก็คือการวาดเส้นตามขั้นตอนแบบแผนเชิงปฏิบัติการวาดเส้นสมาธิ (The Meditative Drawing Practice Model) ที่ผู้วิจัยเป็นผู้ออกแบบจากการศึกษาและวิเคราะห์ประเด็นการวิจัย การสังเกตพฤติกรรมในระหว่างการปฏิบัติการวาดเส้นของประชากรกลุ่มตัวอย่าง และการใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลประกอบด้วย โดยผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 45 คน จากการจัดกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์วาดเส้นสมาธิ 2 ครั้ง โดยมีตัวแปรสำคัญคือ ความแตกต่างด้านทักษะทางด้านการวาดภาพของประชากรกลุ่มตัวอย่าง และลักษณะพื้นที่ของการจัดกิจกรรม

กล่าวคือ ในกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์การวาดเส้นสมาธิ ครั้งที่ 1 ประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีทักษะด้านการวาดภาพในระดับน้อยมากและจัดกิจกรรมขึ้นในพื้นที่ปิด (หมายถึง สถานที่ที่มีอาณาบริเวณทางกายภาพที่ชัดเจน มีอาณาบริเวณที่สามารถเห็นได้ด้วยการมองเห็น หรือสามารถกำหนดขอบเขตได้ชัด เช่น พื้นที่ในห้องที่มีกำแพงโดยรอบ หรือ พื้นที่ที่มีเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ที่บ่งชี้ถึงขอบเขตของพื้นที่นั้น ๆ เป็นต้น) ขณะที่กิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์การวาดเส้นสมาธิ ครั้งที่ 2 ประชากรกลุ่มตัวอย่างมีทักษะด้านการวาดภาพในระดับมากและจัดกิจกรรมขึ้นในพื้นที่เปิดโล่ง (สถานที่ที่มีอาณาบริเวณทางกายภาพที่คลุมเครือ ไม่มีการกั้นบริเวณด้วยขอบเขตที่สามารถเห็นได้ด้วยการมองเห็น เช่น พื้นที่กลางแจ้งหรือพื้นที่ภายนอกอาคาร เป็นต้น) จากการคัดเลือกประชากรกลุ่มตัวอย่างและลักษณะของพื้นที่กิจกรรมดังกล่าว มีการออกแบบเพื่อนำมาศึกษา เปรียบเทียบ และวิเคราะห์ ผลจากการเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะว่ามีความเหมือนหรือต่างกันอย่างไรบ้าง ผ่านลักษณะโดยรวมของผลงานวาดเส้นที่ปรากฏ และผลตอบรับจากแบบสอบถามที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมศิลปะเป็นผู้ประเมิน

วัตถุประสงค์

บทความนี้ ผู้วิจัยมีเป้าหมายสำคัญในการศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์ กระบวนการสร้างสรรค์ การดำเนินงาน และการสื่อสารในกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์วาดเส้นสมาธิ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของดัชนีพจน์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาทัศนศิลป์และการออกแบบ เรื่อง “การสร้างสรรคสุนทรียะจิตภาวนา: ศิลปะเชิงสัมพันธ์จากการบูรณาการวาดเส้นกับการปฏิบัติสมาธิ” เพื่อเป็นการจัดกิจกรรมและเผยแพร่วิธีการวาดเส้นที่บูรณาการกับสมาธิภาวนาอันเป็นวิธีการส่งเสริมสุขภาวะจิตแนวใหม่ด้วยการวาดเส้นผ่านรูปแบบการจัดกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์ให้กับประชากรกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมได้มีประสบการณ์ตรง

ขอบเขตการดำเนินงาน

ผู้วิจัยทำการศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์ในส่วนของกระบวนการสร้างสรรค์ การดำเนินงาน และการสื่อสารในกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์วาดเส้นสมาธิที่จัดขึ้นจำนวน 2 ครั้ง โดยมีประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 45 คน ผ่านลักษณะโดยรวมของผลงานวาดเส้นของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติตามขั้นตอนของแบบแผนเชิงปฏิบัติการวาดเส้นสมาธิและการประเมินด้วยแบบสอบถาม

ประโยชน์ที่ได้รับ

บทความนี้เป็น การอธิบายผลจากการศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์ กระบวนการสร้างสรรค์ การดำเนินงาน และการสื่อสารในกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์วาดเส้นสมาธิอย่างเป็นขั้นตอนและมีระบบ ด้วยการปฏิบัติการจริงจากการจัดกิจกรรมและเผยแพร่วิธีการวาดเส้นที่บูรณาการกับสมาธิภาวนาอันเป็นวิธีการส่งเสริมสุขภาพจิตแนวใหม่ด้วยการวาดเส้นผ่านรูปแบบการจัดกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์ให้กับประชากรกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมได้มีประสบการณ์ร่วมกัน

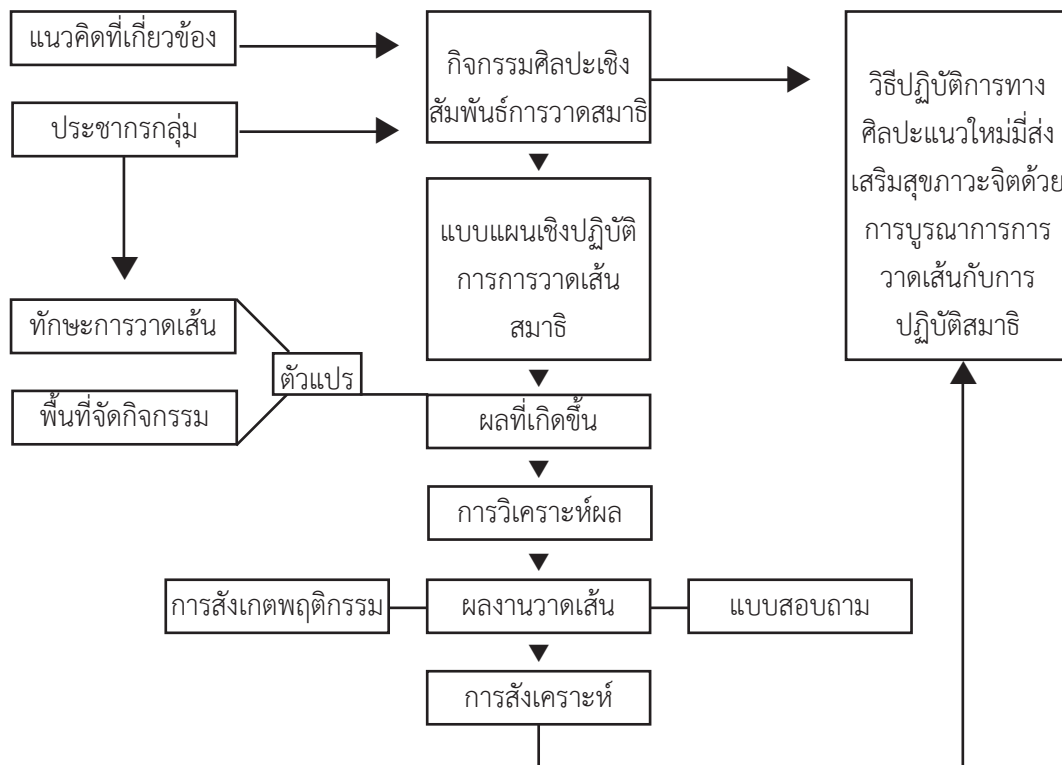
นิยามศัพท์

กิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์การวาดเส้นสมาธิ (Meditative drawing relational art activities) หมายถึง กิจกรรมทางศิลปะที่ผู้วิจัยศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์ออกมาเป็นกิจกรรมที่บูรณาการวาดเส้นและการปฏิบัติสมาธิ เพื่อให้ประชากรกลุ่มตัวอย่างร่วมสร้างสรรค์งานวาดเส้นตามขั้นตอนของแบบแผนเชิงปฏิบัติการวาดเส้นสมาธิ อันเป็นกระบวนการพัฒนาสมาธิด้วยการวาดเส้นอย่างง่าย ๆ ให้เกิดเป็นผลงานศิลปะประเภทการวาดเส้น โดยดำเนินการกิจกรรมภายใต้แนวคิดสุนทรียศาสตร์เชิงสัมพันธ์

ศิลปะเชิงสัมพันธ์ (Relational Art) หมายถึง ศิลปะที่เกิดขึ้นจากแนวคิดสุนทรียศาสตร์เชิงสัมพันธ์ (Relational Aesthetic) ซึ่งผู้เข้าร่วมในพื้นที่กิจกรรมศิลปะจะมีปฏิสัมพันธ์กับงานศิลปะและ/หรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ๆ อันเป็นการส่งเสริมประสบการณ์ทางสุนทรียะที่มากกว่าการจ้องมอง แต่เป็นประสบการณ์ตรงที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นส่วนหนึ่งของปฏิบัติการทางศิลปะด้วย

แบบแผนเชิงปฏิบัติการการวาดเส้นสมาธิ(The Meditative Drawing Practice Model) หมายถึง แบบแผนในการวาดเส้นด้วยสมาธิอันเกิดจากการศึกษาและวิเคราะห์ของผู้วิจัยในเรื่องวิธีการวาดเส้นกับการปฏิบัติสมาธิจนนำไปสู่การบูรณาการและสังเคราะห์ออกมาเป็นแบบแผนและขั้นตอนการปฏิบัติการเพื่อใช้ในกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์วาดเส้นสมาธิ ซึ่งแบบแผนเชิงปฏิบัติการวาดเส้นสมาธิสำหรับเป็นเครื่องมือและวิธีการในการฝึกปฏิบัติสมาธิที่เป็นการพัฒนาสุขภาพจิตแนวใหม่ด้วยวิธีการทางศิลปะด้วยกระบวนการสังเคราะห์ด้วยการวิจัย

กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการทำวิจัย

แนวคิดในการดำเนินกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์วาดเส้นสมาธิ

แนวคิดในการดำเนินกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์วาดเส้นสมาธิเป็นแนวคิดที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติการณ์ในกิจกรรม โดยผู้วิจัยมุ่งทบทวนใน 2 ประเด็น คือ แนวคิดสุนทรียศาสตร์เชิงสัมพันธ์ และกระบวนการสื่อสารตามแบบจำลองการสื่อสารในยุคดิจิทัล

แนวคิดสุนทรียศาสตร์เชิงสัมพันธ์

การจัดกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์วาดเส้นสมาธิถือได้ว่าได้อิทธิพลแนวคิดสำคัญจากสุนทรียศาสตร์เชิงสัมพันธ์ของนิโกลาส์ บูริโยต์ ซึ่งเกิดขึ้นท่ามกลางการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะร่วมสมัย (ทัศนศิลป์) ในกระแสโลกาภิวัตน์ (นับตั้งแต่กลางคริสต์ทศวรรษ 1990 เป็นต้นมาศิลปินหัวก้าวหน้าหันมานำเสนอประสบการณ์ทางสุนทรียะใหม่ที่มีปฏิสัมพันธ์กับสาธารณชนมากขึ้น โดยทำลายพรมแดนของการจ้องมองวัตถุศิลปะไปสู่การสร้างปรากฏการณ์ทางศิลปะที่อาศัยความสัมพันธ์กันของวัตถุ พื้นที่ เวลา และประชาชน ซึ่งส่งผลให้วัตถุศิลปะที่เข้าใจแต่เดิมเปลี่ยนไปเป็นกิจกรรมหรือสถานการณ์ทางศิลปะที่เกิดจากการประกอบสร้างของบริบทต่าง ๆ ที่ภายใต้ร่วมเงาของความเป็นศิลปะร่วมสมัย (contemporary) ซึ่งเรียกการปฏิบัติการทางศิลปะเช่นนี้ว่าศิลปะเชิงสัมพันธ์ โดยศิลปะเชิงสัมพันธ์ไม่ได้ชี้ชัดไปที่รูปแบบหรือเทคนิคการสร้างสรรค์ใด ๆ หากแต่เป็นลักษณะของปฏิบัติการทางศิลปะที่ผู้เข้าร่วมสถานการณ์นั้นมีส่วนร่วมกิจกรรมหรือสถานการณ์นั้น ๆ อย่างชัดเจน

สุธี คุณาวิชยานนท์ (2561) อธิบายว่า ศิลปะเชิงสัมพันธ์มุ่งหมายถึงความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นของมนุษย์กับบริบทของพื้นที่และเวลาที่เกี่ยวข้องกันมากกว่าการนำเสนอผลงานศิลปะที่แสดงอัตลักษณ์ส่วนบุคคล เพราะศิลปินดำรงสถานะของตัวเองเป็นเสมือนผู้จัดการหรือผู้กำกับสถานการณ์ โดยมีหน้าที่ในการกระตุ้นให้เกิดปฏิสัมพันธ์ต่อกันของบุคคลต่อสถานการณ์ทางศิลปะนั้น ๆ เช่นเดียวกับที่วรัทเพ อรรถบุตร (2561) เห็นว่า ศิลปะเชิงสัมพันธ์เป็นเรื่องของการปฏิสัมพันธ์กันของกลุ่มคนในสถานการณ์หนึ่งที่ยังไม่สามารถจับต้องได้ว่าสิ่งใดคือวัตถุศิลปะเพียงชิ้นใดชิ้นหนึ่ง เพราะวัตถุที่ถูกใช้ในศิลปะเชิงสัมพันธ์เป็นเรื่องของกระบวนการเปลี่ยนวัตถุธรรมดาให้เกิดเป็นเครือข่ายของความสัมพันธ์ในสถานการณ์ทางศิลปะ (relational form) ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้ เกี่ยวโยงถึงแนวทางก้าวหน้าตามกระแสศิลปะร่วมสมัยอยู่ 2 ประการ ก็คือ (1) วัตถุศิลปะหรือปฏิบัติการทางศิลปะล้วนเปิดโอกาสให้ผู้สร้างสรรค์และผู้ชม (หรือสาธารณชน) มีประสบการณ์ร่วมกัน และ (2) พื้นที่ศิลปะพยายามหลุดพ้นจากอำนาจของสถาบันทางศิลปะอย่างหอศิลป์หรือพิพิธภัณฑ์ไปสู่ภาคส่วนทางสังคมได้อย่างแนบเนียนมากขึ้น ฉะนั้น การจัดกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์การวาดเส้นสมาธิที่ผู้วิจัยจัดขึ้นจึงมีเป้าหมายในปฏิบัติการที่สอดคล้องกับปฏิบัติการตามแนวคิดสุนทรียศาสตร์เชิงสัมพันธ์ที่ปรากฏการณ์ทางศิลปะมีปฏิสัมพันธ์กันทั้งจากผู้สร้างสรรค์ ผู้เข้าร่วมกิจกรรม พื้นที่ เวลา และรวมไปถึงบริบทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดกระบวนการสื่อสารตามแบบจำลองการสื่อสารในยุคดิจิทัล

การจัดกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์การวาดเส้นสมาธิถือเป็นปฏิบัติการสำคัญของการวิจัยนี้ โดยผู้วิจัยได้ผลิตคลิปลิงก์ตัวอย่างวิธีปฏิบัติการวาดเส้นสมาธิ เพื่อใช้เป็นสื่อสำหรับเผยแพร่ผ่านช่องทางออนไลน์ที่ประชากรกลุ่มตัวอย่างสามารถสแกนรหัสคิวอาร์ (QR Code) จากแผ่นกระดาษที่ใช้สำหรับการวาดเส้นแล้วเชื่อมโยงไปสู่คลิปลิงก์ โดยสาธารณชนสามารถเข้าไปชมได้ทั้งคลิปลิงก์ตัวอย่างวิธีปฏิบัติการวาดเส้นสมาธิและกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์วาดเส้นสมาธิที่จัดขึ้นแล้วด้วย

เมื่อก้าวถึงสื่อเช่นนี้ ก็ย่อมจำเป็นทบทวนแนวคิดกระบวนการสื่อสารในยุคดิจิทัล ซึ่งศิริชัย ศิริภายะ (2557) เห็นว่าการสื่อสารในปัจจุบันมีประเด็นสำคัญอยู่ 3 ประการ คือ (1) ผู้ทำการสื่อสาร (ทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร) ล้วนมุ่งแสดงออกถึงความเป็นตัวตน (2) โลกความจริงกับโลกเสมือนจริงพัวพันมากขึ้น และ (3) ประเด็นในเรื่องของเวลาและสถานที่ไม่ได้ต่อเนื่องและตายตัว โดยผู้ทำการสื่อสารสามารถข้ามเวลาและพื้นที่ในโลกเสมือนจริงด้วยการใช้หรือสื่อสารผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล ฉะนั้น องค์ประกอบของการสื่อสารแบบเบอร์โล (David K. Berlo) จึงอธิบายกระบวนการสื่อสารในปัจจุบันได้ไม่ครบถ้วนนัก

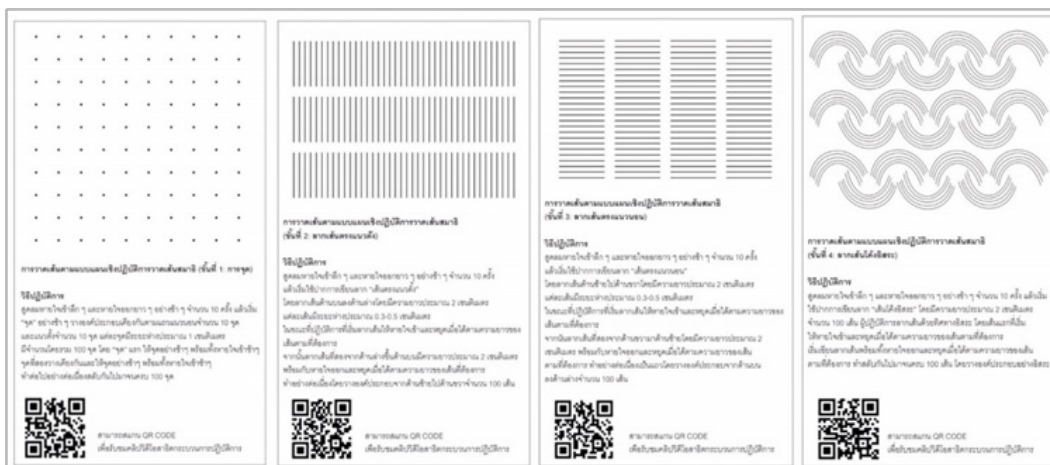
ศิริชัย ศิริภายะ ได้วิเคราะห์และเสนอองค์ประกอบของการสื่อสารใหม่เพื่อให้ทันกับการสื่อสารยุคดิจิทัล ประกอบด้วย (1) ผู้ทำการสื่อสารที่สามารถสลับกันทั้งการเป็นผู้ส่งหรือผู้รับสารได้ทั้งโลกจริง โลกเสมือนจริง และโลกจริงเชิงสมมุติ (Hyperreality) (2) ตัวสื่อหรือช่องทางคือพาหะที่นำสาร (message) ไปยังผู้รับสื่อ (สื่อย่อมไปพร้อมกับสารเสมอ) (3) ตัวสารก็คือสิ่งที่ผู้ส่งประกอบสร้างขึ้นจากเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ผสมผสานกันและจัดการโดยใช้รหัสเพื่อให้เกิดความหมายขึ้น และ (4) บริบทคือ สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่มีผลต่อการสื่อความหมาย (เช่น สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ฯลฯ) นอกจากนี้ยังมีส่วนขององค์ประกอบปฏิบัติการ ได้แก่ (1) รหัส คือ ระบบ กฎเกณฑ์ หรือกติกาที่ทำให้เกิดความหมาย ซึ่งการสื่อสารจะเกิดความเข้าใจขึ้นก็ต่อเมื่อผู้ทำการสื่อสารต้องเข้ารหัสหรือถอดรหัสเสมอ (2) ปฏิกริยาตอบกลับเป็นลักษณะการตอบกลับจากผู้รับสารไปยังผู้ส่งสาร และ (3) สิ่งรบกวนที่เป็นตัวขัดขวางไม่ให้การสื่อสารประสบความสำเร็จ ซึ่งทุกองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบปฏิบัติการล้วนสามารถเป็นสิ่งรบกวนด้วยกันทั้งสิ้น

วิธีดำเนินการ

กิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์วาดเส้นสมาธิเป็นกิจกรรมเชิงปฏิบัติการทางทัศนศิลป์ที่อยู่ในบริบทของการวิจัยสหวิทยาการทางศิลปะ (สุชาติ เถาทอง, 2559) โดยวิธีการดำเนินการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและการผลิตผลงานสร้างสรรค์ร่วมกันภายใต้ปรากฏการณ์ศิลปะเชิงสัมพันธ์ที่กลุ่มประชากรตัวอย่างมีส่วนร่วมกับการกิจกรรมที่ออกแบบขึ้น ซึ่งรูปแบบของกิจกรรมจะมีผู้วิจัยเป็นผู้ให้ข้อมูลผ่านการบรรยายและอธิบายกิจกรรมพร้อมกับการใช้สื่อดิจิทัลร่วมด้วย โดยกิจกรรมที่จัดขึ้นถือเป็นงานสร้างสรรค์ในรูปแบบกิจกรรมศิลปะที่ได้บันทึกด้วยภาพถ่าย วิดีโอ และผลงานวาดเส้นของกลุ่มประชากรตัวอย่าง ฉะนั้น ตัวกิจกรรมที่จัดขึ้นจึงอยู่ภายใต้บริบทของงานสร้างสรรค์ทัศนศิลป์ที่เรียกว่างานศิลปะเชิงสัมพันธ์ ซึ่งสื่อที่บันทึกกิจกรรมเป็นการบันทึกปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและเผยแพร่สู่สาธารณะผ่านช่องทางออนไลน์ด้วย

ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาและวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี งานสร้างสรรค์ งานวิจัย และข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ
2. ผู้วิจัยผลิตสื่อสิ่งพิมพ์แสดงวิธีการการวาดเส้นตามแบบแผนเชิงปฏิบัติการวาดเส้นสมาธิที่ประกอบไปด้วยภาพประกอบ กราฟิก และตัวอักษรพิมพ์ลงบนกระดาษเอสี่ (A4) อธิบายถึงขั้นตอนกระบวนการปฏิบัติการ ตัวอย่างภาพประกอบ และรหัสคิวอาร์ สำหรับแจกให้กับประชากรกลุ่มตัวอย่างเพื่อเป็นการอธิบายสิทธิวิธีการปฏิบัติการการวาดเส้นสมาธิ (ภาพที่ 2)

ภาพที่ 2 ตัวอย่างภาพและคำอธิบายตามแบบแผนเชิงปฏิบัติการวาดเส้นสมาธิ

3. ผู้วิจัยผลิตคลิปวิดีโอแสดงวิธีการวาดเส้นตามแบบแผนเชิงปฏิบัติการการวาดเส้นสมาธิเพื่อใช้เป็นสื่อให้กับกลุ่มประชากรตัวอย่างในระหว่างการจัดกิจกรรมจำนวน 5 คลิป คือ (1) การวาดเส้นตามแบบแผนเชิงปฏิบัติการวาดเส้นสมาธิ (ขั้นที่ 1: การจุด) (2) การวาดเส้นตามแบบแผนเชิงปฏิบัติการวาดเส้นสมาธิ (ขั้นที่ 2: ลากเส้นตรงแนวตั้ง) (3) การวาดเส้นตามแบบแผนเชิงปฏิบัติการวาดเส้นสมาธิ (ขั้นที่ 3: ลากเส้นตรงแนวนอน) (4) การวาดเส้นตามแบบแผนเชิงปฏิบัติการวาดเส้นสมาธิ (ขั้นที่ 4: ลากเส้นโค้งอิสระ) และ (5) การวาดเส้นตามแบบแผนเชิงปฏิบัติการวาดเส้นสมาธิ (ขั้นที่ 5: วาดเส้นสมาธิอิสระ) โดยเผยแพร่ในเว็บไซต์ยูทูบ (YouTube) ซึ่งเป็นช่องทางเผยแพร่วิดีโอออนไลน์ที่นิยมทั่วโลก ในศิลปะจะปรากฏ

ภาพโทนีโอเอร์กรังค์ (ขาว-ดำ) ใช้มุมกล้องถ่ายจากด้านบน (High angle shot) ขนาดภาพระยะใกล้ (Close up) ถ่ายแบบต่อเนื่อง (Long Take) แสดงมือที่กำลังจับปากกาดำและวาดเส้นตามกฎเกณฑ์การวาดเส้นสมาธิในแต่ละขั้นตอนและมีตัวอักษรภาษาไทยอธิบายวิธีปฏิบัติกรอย่างง่าย ๆ โดยไม่มีเสียงประกอบ คลิปวิดีโอทั้งหมดใช้เป็นสื่อสนับสนุนให้ประชากรกลุ่มตัวอย่างเห็นตัวอย่างการปฏิบัติกรวาดเส้นสมาธิได้ชัดเจน ซึ่งประชากรกลุ่มตัวอย่างหรือสาธารณชนที่สนใจก็สามารถเข้าถึงด้วยรหัสลิงก์ <https://youtube.com/playlist?list=PLL3K8B49GjEldlOQuLejKgjtVY6eZnbCl> (Suriya Chaya, 2020) หรือสแกนรหัสคิวอาร์ที่ปรากฏในแผ่นกระดาษที่แจกไว้ในกิจกรรม(ภาพที่ 3)

ภาพที่ 3 คลิปวิดีโอวิธีวาดเส้นสมาธิและการจัดกิจกรรมฯ
ที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ยูทูบสามารถเข้าถึงด้วยรหัสคิวอาร์

4. วางแผนการกำหนดและคัดสรรประชากรกลุ่มตัวอย่าง เวลาในการจัดกิจกรรม และสถานที่
5. การกำหนดเครื่องมือในการวิจัยและแบบสอบถาม
6. จัดกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์การวาดเส้นสมาธิครั้งที่ 1 ในพื้นที่ปิด และจัดกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์การวาดเส้นสมาธิครั้งที่ 2 ในพื้นที่เปิด โดยในกิจกรรมฯ ทั้ง 2 ครั้ง ผู้วิจัยใช้การสื่อสารด้วยการพูดบรรยายและการใช้ตัวอักษรในเอกสารที่แจก (วัจนภาษา: verbal communication) และการทำท่าทางประกอบการพูดบรรยายและอธิบายรายละเอียดในกิจกรรมฯ (อวัจนภาษา: nonverbal communication) ซึ่งเป็นการสื่อสารทางตรงระหว่างบุคคลในลักษณะกลุ่มย่อย โดยเป็นการสื่อสารแบบสองทางที่ผู้วิจัยได้บรรยายและมีการสนทนาสอบถามกันระหว่างผู้วิจัยกับประชากรกลุ่มตัวอย่าง และระหว่างประชากรกลุ่มตัวเองก็มีการสื่อสารในกลุ่มกันเองด้วย
7. ในระหว่างกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์การวาดเส้นสมาธิทั้ง 2 ครั้ง (พ.ศ.2563) เป็นช่วงของการป้องกันการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ผู้วิจัยจึงดำเนินจัดและบริหารกิจกรรมฯ ด้วยความระมัดระวังและแนะนำประชากรกลุ่มตัวอย่างสวมหน้ากากอนามัยหรือหน้ากากผ้า การเว้นระยะห่างทางสังคมในระยะประชิด และการใช้น้ำยาแอลกอฮอล์หรือเจลแอลกอฮอล์ เพื่อเป็นการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ด้วย

8. วิจัยเฝ้าสังเกตพฤติกรรมประชากรกลุ่มตัวอย่างขณะกำลังปฏิบัติการวาดเส้นและบันทึกภาพนิ่งและวิดีโอด้วยกล้องดิจิทัล โดยหลังจากเสร็จกิจกรรมในส่วนของการปฏิบัติการวาดเส้น ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามให้ประชากรกลุ่มตัวอย่างได้ประเมินผล

9. นำคลิปวิดีโอที่บันทึกกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์การวาดเส้นสมาธิทั้ง 2 ครั้ง เผยแพร่ออนไลน์

10. นำข้อมูลจากการจัดกิจกรรมจริงมาวิเคราะห์และสังเคราะห์อย่างเป็นระบบและเผยแพร่ในรูปแบบบทความวิชาการสู่สาธารณะ

เครื่องมือในการวิจัย

1. แบบแผนเชิงปฏิบัติการการวาดเส้นสมาธิ (วิธีการวาดเส้นด้วยการบูรณาการการปฏิบัติสมาธิ)
2. แบบสอบถามกับประชากรกลุ่มตัวอย่าง
3. การสังเกตพฤติกรรมประชากรกลุ่มตัวอย่างโดยผู้วิจัย

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

1. กิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์วาดเส้นสมาธิ ครั้งที่ 1 จัดขึ้นในวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ.2563 ระยะเวลา 10:30-11:30 น. ณ ห้องบรรยายชั้น 10 อาคาร 19 มหาวิทยาลัยสยาม (พื้นที่ปิด) โดยมีประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 24 คน แบ่งเป็นเพศชายจำนวน 16 คน และเพศหญิงจำนวน 8 คน ประชากรกลุ่มตัวอย่างทุกคนมีอายุระหว่าง 18-25 ปี

2. กิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์วาดเส้นสมาธิ ครั้งที่ 2 จัดขึ้นในวันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ.2563 ระยะเวลา 11:00-12:00 น. ณ ลานสนามหญ้าหน้าโบราณสถานวัดใหม่ ภายในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ตำบลเมืองเก่า เขตเทศบาลตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุโขทัย (พื้นที่เปิด) โดยมีประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 21 คน แบ่งเป็นเพศชายอายุระหว่าง 18-25 ปี จำนวน 15 คน อายุระหว่าง 26-40 ปี จำนวน 1 คน และอายุระหว่าง 41-60 ปี จำนวน 1 คน รวมจำนวน 17 คน และประชากรกลุ่มตัวอย่างเพศหญิง อายุระหว่าง 18-25 ปี จำนวน 3 คน และอายุระหว่าง 26-40 ปี จำนวน 1 คน รวมจำนวน 4 คน

การดำเนินกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์การวาดเส้นสมาธิ

1. ผู้วิจัยชี้แจงกิจกรรมถึงที่มา ความสำคัญ และวัตถุประสงค์ของกิจกรรมให้กับประชากรกลุ่มตัวอย่างเข้าใจ และขออนุญาตในการเก็บข้อมูลด้านภาพถ่าย วิดีโอ และเสียงของประชากรกลุ่มตัวอย่างด้วย โดยประชากรกลุ่มตัวอย่างลงชื่อยินยอมเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจทุกคน

2. ผู้วิจัยบรรยายแนะนำวิธีการวาดเส้นสมาธิที่สังเคราะห์จากกระบวนการศึกษาและวิเคราะห์ตามหลักการวิจัย โดยใช้สื่อดิจิทัลประเภทคลิปวิดีโอที่เป็นตัวอย่างการปฏิบัติการวาดเส้นสมาธิเป็นตัวอย่างที่ประชากรกลุ่มตัวอย่างสามารถใช้สมาร์ทโฟนหรือแท็บเล็ตสแกนรหัสคิวอาร์เพื่อเชื่อมโยงไปในสื่อออนไลน์ที่คลิปวิดีโอเผยแพร่อยู่

3. แจกอุปกรณ์การวาดเส้น ได้แก่ ปากกาหมึกดำคนละ 1 ด้าม และกระดาษสำหรับวาดเส้นขนาดเอ 4 จำนวนคนละ 6 แผ่นต่อคน แต่ละแผ่นมีภาพตัวอย่าง คำอธิบายวิธีการปฏิบัติ และรหัสคิวอาร์

4. เริ่มกิจกรรมการวาดเส้นก่อนการวาดเส้นสมาธิ (ช่วงที่ 1: ขั้นตอนวาดเส้นก่อนการทดสอบแบบแผนเชิงปฏิบัติการ) ประชากรกลุ่มตัวอย่างใช้ปากกาหมึกดำวาดเส้นอิสระโดยใช้เวลา 5 นาที

5. การวาดเส้นด้วยวิธีการตามแบบแผนเชิงปฏิบัติการวาดเส้นสมาธิ (ช่วงที่ 2: ขั้นตอนการวาดเส้นตามแบบแผนเชิงปฏิบัติการ) ประชากรกลุ่มตัวอย่างใช้ปากกาหมึกดำวาดเส้นด้วยวิธีการตามแบบแผนเชิงปฏิบัติการวาดเส้นสมาธิ โดยการวาดทัศนธาตุ (visual element) อย่างง่ายจำนวน 4 ชุดปฏิบัติการ คือ การจุด การวาดเส้นตรงแนวนอน การวาดเส้นตรงแนวตั้ง และการวาดเส้นโค้ง แต่ละชุดปฏิบัติการให้กำหนดการหายใจเข้าและหายใจออกร่วมกับการจุดหรือวาดเส้นให้สัมพันธ์กัน จำนวน 100 ครั้งในแต่ละชุด (ใช้เวลาระหว่าง 10-15 นาที)

6. การวาดเส้นแบบอิสระจากการนำวิธีการตามแบบแผนเชิงปฏิบัติการวาดเส้นสมาธิไปใช้ (ช่วงที่ 3: ขั้นตอนการวาดเส้นหลังปฏิบัติตามแบบแผนเชิงปฏิบัติการ) ให้ประชากรกลุ่มตัวอย่างใช้ปากกาหมึกดำวาดเส้นอิสระโดยนำหลักการในช่วงที่ 2 มาประยุกต์ใช้กับการวาดเส้นอิสระของตนเอง (ใช้เวลาระหว่าง 10-15 นาที)

7. หลังจากกิจกรรม ผู้วิจัยได้สนทนาและสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่างในประเด็นผลด้านสมาธิที่เกิดขึ้นตั้งแต่ช่วงที่ 1 ถึง ช่วงที่ 3 ว่ามีความเหมือนหรือต่างกันอย่างไร และการวาดเส้นมีผลที่เกิดขึ้นในด้านสมาธิอย่างไรบ้าง

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

ผู้วิจัยอภิปรายผลจากการจัดกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์วาดเส้นสมาธิ ครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 ออกเป็น 3 ประเด็น คือ (1) ผลจากการสังเกตพฤติกรรมของประชากรกลุ่มตัวอย่าง (2) ผลงานวาดเส้นของประชากรกลุ่มตัวอย่าง และ (3) ผลประเมินจากแบบสอบถาม

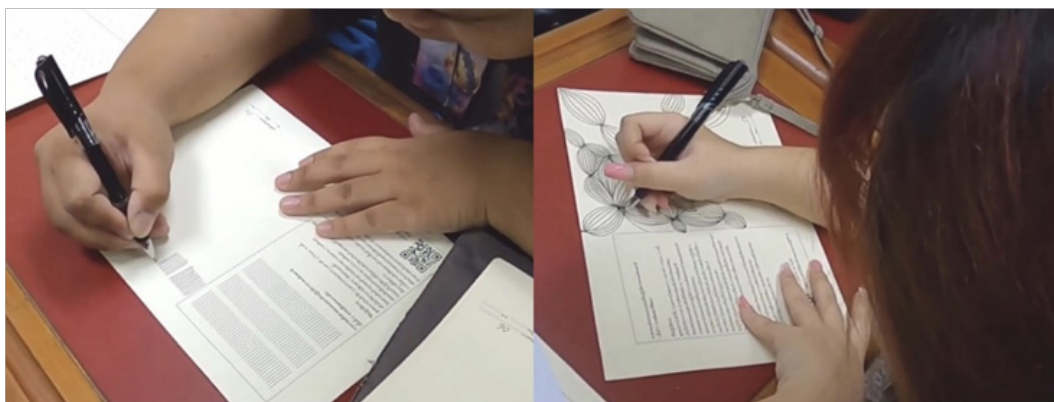
ผลจากการสังเกตพฤติกรรมของประชากรกลุ่มตัวอย่าง

จากการสังเกตของผู้วิจัยด้านพฤติกรรมประชากรกลุ่มตัวอย่างในกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์วาดเส้นสมาธิ ครั้งที่ 1 ซึ่งเป็นสถานที่ปิด (ในห้องที่มีเครื่องฉายโปรเจ็กเตอร์ จอรับภาพจากเครื่องฉายโปรเจ็กเตอร์ โต๊ะ เก้าอี้ แสงไฟฟ้า และเปิดเครื่องปรับอากาศ) พบว่า ในช่วงของการบรรยายเพื่อทำการบรรยายข้อตกลงและกฎเกณฑ์ในการวาดเส้นนั้น ผู้วิจัยได้เปิดคลิปวิดีโอจากเว็บไซต์ยูทูบให้ประชากรกลุ่มตัวอย่างได้ชมผ่านกายฉายภาพจากเครื่องฉายโปรเจ็กเตอร์เข้ากับจอภาพประกอบการบรรยายด้วย ซึ่งประชากรกลุ่มตัวอย่างให้ความสนใจเป็นอย่างดี ต่อมาในช่วงที่ 1 เป็นขั้นตอนวาดเส้นก่อนการทดสอบแบบแผนเชิงปฏิบัติการ ประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เกิดความสงสัยและลังเลว่าจะต้องวาดเส้นเป็นรูปร่างของอะไร โดยมักจะใช้เวลาในการคิดและวาดออกมาในลักษณะของรูปร่างวัตถุที่มาจากความเป็นจริงให้เกิดเป็นลายเส้นและลายเส้นอิสระในเชิงนามธรรม โดยการวาดในช่วงแรกจะมีการสนทนากันในกลุ่มย่อยด้วยเสียงเบา ๆ แต่ไม่นานก็จะเริ่มเงียบและตั้งใจในการวาดเส้นลงบนกระดาษ ต่อมาในช่วงที่ 2 ก็คือ ขั้นตอนการวาดเส้นตามแบบแผนเชิงปฏิบัติการ ประชากรกลุ่มตัวอย่างให้ความสนใจและตั้งใจกับกระบวนการวาดเส้นด้วยวิธีการตามแบบแผนเชิงปฏิบัติการวาดเส้นสมาธิ บรรดาภายในห้องปฏิบัติการไม่มีเสียงการสนทนา เพราะทุกคนตั้งใจในการปฏิบัติการกันอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งต้องอาศัยสมาธิอย่างสูงในการวาดภาพตามกฎเกณฑ์ที่ระบุไว้ และในช่วงที่ 3 เป็นขั้นตอนการวาดเส้นหลังปฏิบัติตามแบบแผนเชิงปฏิบัติการหรือการวาดเส้นอิสระโดยประยุกต์วิธีการในช่วงที่ 2 มาใช้ ประชากรกลุ่มตัวอย่างมีความตั้งใจอย่างต่อเนื่อง อันเป็นผลจากการวาดเส้นตามขั้นตอนในช่วงที่ 2 มาใช้ในการวาดเส้นแบบอิสระของตนเอง เห็นได้ชัดว่าท่าทีในการวาดเส้นของประชากรกลุ่มตัวอย่างมีความตั้งใจในการวาด มีท่าลักษณะการเคลื่อนไหวมือที่

สั้นไหล และลักษณะโดยรวมที่ผ่อนคลายมากขึ้น (ภาพที่ 4 - ภาพที่ 5)(เข้าดูคลิปวิดีโอได้จากการสแกนรหัสคิวอาร์ในภาพที่ 3)

ภาพที่ 4 กิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์วาดเส้นสมาธิ ครั้งที่ 1

ภาพที่ 5 ขณะประชากรกลุ่มตัวอย่างกำลังวาดเส้นในกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์วาดเส้นสมาธิ ครั้งที่ 1

ขณะที่การสังเกตของผู้วิจัยด้านพฤติกรรมประชากรกลุ่มตัวอย่างในกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์วาดเส้นสมาธิ ครั้งที่ 2 ซึ่งเป็นสถานที่เปิด (นั่งบนพื้นสนาม วางกระดาษที่วาดอยู่บนตักของตัวเอง มีความเคลื่อนไหวจากสภาพแวดล้อมอยู่ตลอดเวลา เช่น อากาศ ลม แสง และเสียง เป็นต้น) พบว่า ในช่วงของการบรรยายเพื่อทำการบรรยายข้อตกลงและกฎเกณฑ์ในการวาดเส้นนั้น ผู้วิจัยได้เสนอแนะให้ประชากรกลุ่มตัวอย่างใช้เครื่องมือสื่อสารของตัวเอง (สมาร์ทโฟนหรือแท็บเล็ต) เชื่อมต่อรหัสคิวอาร์เพื่อเปิดคลิปวิดีโอจากเว็บไซต์ยูทูบสาธิตการวาดเส้นสมาธิได้ชมประกอบการบรรยายด้วย โดยแม้ว่าในพื้นที่เปิดนี้จะได้ไม่มีเครื่องฉายภาพโปรเจกเตอร์ แต่ประชากรกลุ่มตัวอย่างก็สามารถเข้าถึงคลิปวิดีโอได้ทุกคน ซึ่งประชากรกลุ่มตัวอย่างก็ให้ความสนใจเป็นอย่างดี ต่อมาในช่วงที่ 1 ประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่สามารถปฏิบัติการวาดเส้นของตัวเองได้ด้วยท่าที่ผ่อนคลาย ไม่มีความลังเลในการลงมือปฏิบัติการแต่อย่างใด ลักษณะการวาดมักจะวาดภาพวัตถุที่มีที่มาจากวัตถุจริงและภาพรูปร่างในจินตนาการ มีการสนทนาภายในกลุ่มประชากรกลุ่มตัวอย่างน้อยต่อมาในช่วงที่ 2 ประชากรกลุ่มตัวอย่างให้ความสนใจและตั้งใจกับกระบวนการวาดเส้นด้วยวิธีการตามแบบแผนเชิงปฏิบัติการวาดเส้นสมาธิ แม้ว่าเป็นสถานที่เปิดที่มีความเคลื่อนไหวของสภาพแวดล้อมภายนอกและมีเสียงรบกวนอยู่ตลอดเวลา แต่ทุกคนก็มุ่งให้ความสนใจกับการปฏิบัติการวาดเส้นตามกฎเกณฑ์ที่ระบุไว้อย่างตั้งใจ และในช่วงที่ 3 ประชากรกลุ่มตัวอย่างมีความตั้งใจอย่างต่อเนื่องอันเป็นผลจากการวาดเส้นตามขั้นตอนในช่วงที่ 2 มาใช้ในการวาดเส้นแบบอิสระของตัวเอง ท่าทีในการวาดเส้นของประชากรกลุ่มตัวอย่างมีความตั้งใจในการวาด มีท่าลักษณะการเคลื่อนไหว

มือที่ลื่นไหล และลักษณะโดยรวมที่ผ่อนคลายมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด(ภาพที่ 6 - ภาพที่ 7) (เข้าดูคลิปวิดีโอ ได้จากการสแกนรหัสคิวอาร์ในภาพที่ 3)

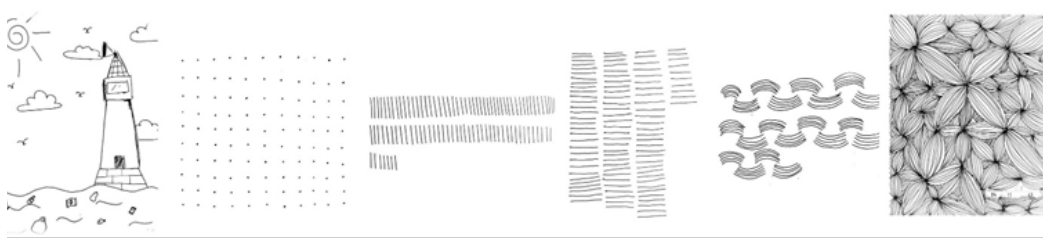
ภาพที่ 6 กิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์วาดเส้นสมาธิ ครั้งที่ 2

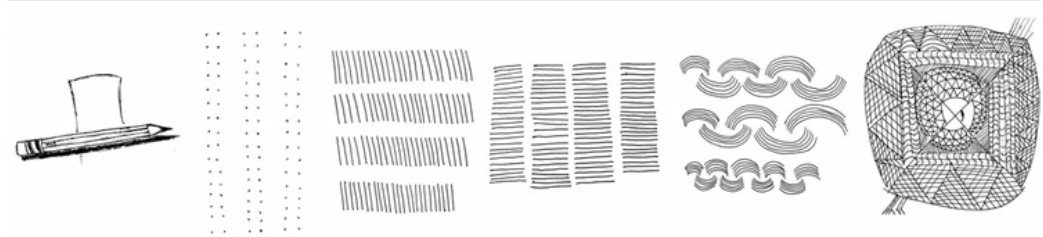
ภาพที่ 7 ขณะประชากรกลุ่มตัวอย่างกำลังวาดเส้นในกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์วาดเส้นสมาธิ ครั้งที่ 2

ผลงานวาดเส้นของประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ผลงานวาดเส้นของประชากรกลุ่มตัวอย่างในกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์วาดเส้นสมาธิ ครั้งที่ 1 ช่วงที่ 1 จะมีลักษณะของการวาดเส้นที่แทนความหมายถึงวัตถุที่มีอยู่จริงอันเกิดจากประสบการณ์การมองเห็นและเชื่อมต่อกับจินตนาการในช่วงเวลาสั้น ๆ ในขณะนั้น ขณะที่ผลงานวาดเส้นในช่วงที่ 2 จะมีลักษณะของการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่ผู้วิจัยตั้งไว้อย่างเคร่งครัด ทั้งขนาดของจุดและลายเส้นกับจำนวนครั้งที่ถูกจุดหรือลากเส้น ลักษณะของช่องว่างระหว่างจุดหรือเส้นหรือช่องไฟมักมีขนาดเท่า ๆ ความยาวของแต่ละเส้นมักใกล้เคียงกันมาก แต่ละเส้นไม่ทับซ้อนกัน ลักษณะของจุดหรือเส้นถูกสร้างขึ้นอย่างต่อเนื่องและมีระเบียบแบบแผน ซึ่งสิ่งที่ปรากฏตามหลักวาดเส้นตามแบบแผนเชิงปฏิบัติการวาดเส้นสมาธิก็ถือได้ว่าผลที่ได้จากลักษณะผลงานวาดเส้นในช่วงที่ 2 นี้แสดงรหัสของความตั้งใจและความมีสมาธิจดจ่อกับกระบวนการปฏิบัติการอย่างสูง ขณะที่ผลงานในช่วงที่ 3 นั้นจะมีลักษณะแตกต่างกันไปตามแต่ละบุคคล ซึ่งผลที่ชัดเจนอย่างมากคือผลงานในระยะสุดท้ายของบุคคลคนเดียวกันบางคนแสดงศักยภาพด้านความคิดสร้างสรรค์ผ่านการวาดเส้นที่มีการออกแบบทั้งรูปร่างและลักษณะของเส้นที่นิ่งมีความต่อเนื่อง และเกิดเป็นรูปร่างจินตนาการ ซึ่งต่างจากวาดเส้นในช่วงที่ 1 ที่แสดงถึงความลึกลับหรือการคิดว่าจะต้องวาดออกมาให้สื่อความหมายถึงสิ่งใดและรวมไปถึงปัจจัยการวาดให้รู้เรื่องหรือวาดให้เหมือนมากกว่า (ตัวอย่างผลงานวาดเส้น ภาพที่ 8 - ภาพที่ 9)

ภาพที่ 8 ตัวอย่างผลงานวาดเส้นช่วงที่ 1 ช่วงที่ 2 และช่วงที่ 3 ของประชากรกลุ่มตัวอย่าง เลขที่ 8

ภาพที่ 9 ตัวอย่างผลงานวาดเส้นช่วงที่ 1 ช่วงที่ 2 และช่วงที่ 3 ของประชากรกลุ่มตัวอย่าง เลขที่ 10

ผลงานวาดเส้นของประชากรกลุ่มตัวอย่างในกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์วาดเส้นสมาธิ ครั้งที่ 2 ช่วงที่ 1 จะมีลักษณะของการวาดเส้นที่แทนความหมายถึงวัตถุที่มีอยู่จริง วาดเส้นในเชิงการออกแบบตัวละคร หรือการ์ตูน และรวมถึงลักษณะทางสถาปัตยกรรมในสถานที่ที่จัดอันเกิดจากประสบการณ์การมองเห็นและเชื่อมต่อกับจินตนาการในช่วงเวลาสั้น ๆ ในขณะนั้น ขณะที่ผลงานวาดเส้นในช่วงที่ 2 จะมีลักษณะของการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่ผู้วิจัยตั้งไว้อย่างเคร่งครัดเหมือนกับผลงานวาดเส้นของประชากรกลุ่มตัวอย่างในกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์วาดเส้นสมาธิ ครั้งที่ 1 ขนาดของจุดและลายเส้นกับจำนวนครั้งที่ถูกจุดหรือลากเส้นมีจำนวนไม่ต่างกัน ลักษณะของช่องว่างระหว่างจุดหรือเส้นหรือช่องไฟมักมีขนาดเท่า ๆ ความยาวของแต่ละเส้นมักใกล้เคียงกันมาก แต่ละเส้นไม่ทับซ้อนกัน ลักษณะของจุดหรือเส้นถูกสร้างขึ้นอย่างต่อเนื่องและมีระเบียบแบบแผน ซึ่งสิ่งที่ปรากฏแสดงรหัสของความตั้งใจและความมีสมาธิจดจ่อกับกระบวนการปฏิบัติกรอย่างสูง ขณะที่ผลงานในช่วงที่ 3 นั้นจะมีลักษณะแตกต่างกันไปตามแต่ละบุคคล แต่ละบุคคลแสดงออกงานวาดเส้นอย่างสร้างสรรค์ที่แตกต่างกัน โดยสิ่งที่เห็นได้ชัดคือลายเส้นที่แสดงออกอย่างต่อเนื่อง ผลงานแสดงถึงความคิดสร้างสรรค์ผ่านรูปลักษณ์ของผลงานที่หลากหลาย ทั้งในแบบภาพที่ออกแบบเป็นกึ่งเหมือนจริง ภาพตัวละครการ์ตูนในรูปแบบใหม่ และภาพเชิงนามธรรมลักษณะของเส้นที่นิ่งมีความต่อเนื่อง และเกิดเป็นรูปร่างจินตนาการ ซึ่งต่างจากวาดเส้นในช่วงที่ 1 ที่แสดงถึงความล่งเลหรือการคิดว่าจะต้องวาดออกมาให้สื่อความหมายถึงสิ่งใดและรวมไปถึงปัจจัยการวาดให้รู้เรื่องหรือวาดให้เหมือนมากกว่า (ตัวอย่างผลงานวาดเส้น ภาพที่ 10 - ภาพที่ 11)

ภาพที่ 10 ตัวอย่างผลงานวาดเส้นช่วงที่ 1 ช่วงที่ 2 และช่วงที่ 3 ของประชากรกลุ่มตัวอย่าง เลขที่ 31

ภาพที่ 11 ตัวอย่างผลงานวาดเส้นช่วงที่ 1 ช่วงที่ 2 และช่วงที่ 3 ของประชากรกลุ่มตัวอย่าง เลขที่ 33

ผลประเมินจากแบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามสำหรับให้ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมฯ ได้ประเมิน โดยแบบสอบถามนี้ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้วและได้รับการรับรองผลการพิจารณา จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยบูรพาแล้ว โดยคำถามหลักในแบบสอบถามอยู่ในส่วนที่ 2 คือการประเมินด้านความพึงพอใจต่อกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์วาดเส้นสมาธิของประชากรกลุ่มตัวอย่าง และส่วนที่ 3 การประเมินผลจากการปฏิบัติการวาดเส้นสมาธิของประชากรกลุ่มตัวอย่างซึ่งผู้วิจัยแปล ความหมายค่าออกมาเป็นค่าเฉลี่ยเต็ม 5.00 โดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ (1) 4.51-5.00 หมายถึง ดี มาก (2) 3.51-4.50 หมายถึง ดี (3) 2.51-3.50 หมายถึง ปานกลางหรือพอใช้ (4) 1.51-2.50 หมายถึง น้อย (5) ต่ำกว่า 1.50 หมายถึง น้อยสุด และได้แสดงผลเป็นตารางที่ 1- ตารางที่ 4 ด้วยการเรียงลำดับ จากข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้

ตารางที่ 1 ความพึงพอใจต่อกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์วาดเส้นสมาธิ ครั้งที่ 1

ลำดับ	รายละเอียด	ค่าเฉลี่ย
1	กิจกรรมนี้เป็นกระบวนการศิลปะในแนวทางใหม่ที่ผสมผสานกับการปฏิบัติสมาธิ	4.54
2	*ความพึงพอใจกิจกรรมในครั้งนี้(ค่าเฉลี่ยเท่ากับ**)	4.38
3	**กิจกรรมนี้ส่งเสริมให้เกิดการทำสมาธิแนวใหม่ด้วยศิลปะ(ค่าเฉลี่ยเท่ากับ*)	4.38
4	กิจกรรมนี้ส่งเสริมการพัฒนาสุขภาวะจิต	4.13
	ค่าเฉลี่ยรวม	4.36

ตารางที่ 2 ความพึงพอใจต่อกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์วาดเส้นสมาธิ ครั้งที่ 2

ลำดับ	รายละเอียด	ค่าเฉลี่ย
1	ความพึงพอใจกิจกรรมในครั้งนี้	4.43
2	กิจกรรมนี้ส่งเสริมให้เกิดการทำสมาธิแนวใหม่ด้วยศิลปะ	4.33
3	กิจกรรมนี้ส่งเสริมการพัฒนาสุขภาวะจิต	4.19
4	กิจกรรมนี้เป็นกระบวนการศิลปะในแนวทางใหม่ที่ผสมผสานกับการปฏิบัติสมาธิ	4.10
	ค่าเฉลี่ยรวม	4.26

ตารางที่ 3 ผลการปฏิบัติการวาดเส้นสมาธิในกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์วาดเส้นสมาธิครั้งที่ 1

ลำดับ	รายละเอียด	ค่าเฉลี่ย
1	วิธีการทั้งหมดของการวาดเส้นตามแบบแผนเชิงปฏิบัติการวาดเส้นสมาธิส่งเสริมสุนทรียภาพทางศิลปะ	4.21
2	หลังจากจบกิจกรรมแล้วสามารถประยุกต์วิธีการวาดเส้นตามแบบแผนเชิงปฏิบัติการวาดเส้นสมาธิไปใช้ในการฝึกสติและสมาธิของตนเอง	4.13
3	วิธีการวาดเส้นตามแบบแผนเชิงปฏิบัติการวาดเส้นสมาธิช่วยส่งเสริมให้ตัวเองมีสมาธิดีขึ้นได้	3.83
4	ประชากรกลุ่มตัวอย่างมีสมาธิขณะกำลังการวาดเส้นแบบอิสระจากการนำวิธีการตามแบบแผนเชิงปฏิบัติการวาดเส้นสมาธิไปใช้ (ช่วงที่ 3)	3.75
5	ประชากรกลุ่มตัวอย่างมีสมาธิขณะกำลังการวาดเส้นด้วยวิธีการตามแบบแผนเชิงปฏิบัติการวาดเส้นสมาธิ (ช่วงที่ 2)	3.58
6	ประชากรกลุ่มตัวอย่างมีสมาธิในขณะวาดเส้นอิสระก่อนการดำเนินกิจกรรม (ช่วงที่ 1)	3.00
	ค่าเฉลี่ยรวม	3.75

ตารางที่ 4 ผลการปฏิบัติการวาดเส้นสมาธิในกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์วาดเส้นสมาธิครั้งที่ 2

ลำดับ	รายละเอียด	ค่าเฉลี่ย
1	วิธีการทั้งหมดของการวาดเส้นตามแบบแผนเชิงปฏิบัติการวาดเส้นสมาธิส่งเสริมสุนทรียภาพทางศิลปะ	4.24
2	หลังจากจบกิจกรรมแล้วสามารถประยุกต์วิธีการวาดเส้นตามแบบแผนเชิงปฏิบัติการวาดเส้นสมาธิไปใช้ในการฝึกสติและสมาธิของตนเอง	4.10
3	ประชากรกลุ่มตัวอย่างมีสมาธิขณะกำลังการวาดเส้นแบบอิสระจากการนำวิธีการตามแบบแผนเชิงปฏิบัติการวาดเส้นสมาธิไปใช้ (ช่วงที่ 3)	4.00
4	วิธีการวาดเส้นตามแบบแผนเชิงปฏิบัติการวาดเส้นสมาธิช่วยส่งเสริมให้ตัวเองมีสมาธิดีขึ้นได้	3.95
5	ประชากรกลุ่มตัวอย่างมีสมาธิขณะกำลังการวาดเส้นด้วยวิธีการตามแบบแผนเชิงปฏิบัติการวาดเส้นสมาธิ (ช่วงที่ 2)	3.71
6	ประชากรกลุ่มตัวอย่างมีสมาธิในขณะวาดเส้นอิสระก่อนการดำเนินกิจกรรม (ช่วงที่ 1)	3.14
	ค่าเฉลี่ยรวม	3.86

จากตารางที่ 3 และตารางที่ 4 เป็นค่าเฉลี่ยผลการปฏิบัติการวาดเส้นสมาธิในกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์วาดเส้นสมาธิของประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 ครั้ง โดยค่าเฉลี่ยรวมกิจกรรมฯ ครั้งที่ 1 คือ 3.75 และค่าเฉลี่ยรวมกิจกรรมฯ ครั้งที่ 2 คือ 3.86 และมีค่าเฉลี่ยรวมต่างกัน 0.11 แต่เมื่อคำนวณเป็นค่าเฉลี่ยรวมของความพึงพอใจกิจกรรมทั้ง 2 ครั้ง จะได้เท่ากับ 3.81 ซึ่งก็อยู่ในระดับดี ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ในลำดับของรายละเอียดของทั้ง 2 ครั้ง เห็นชัดว่าวิธีการทั้งหมดของการวาดเส้นตามแบบแผนเชิงปฏิบัติการวาดเส้นสมาธิส่งเสริมสุนทรียภาพทางศิลปะมีค่าคะแนนสูงสุดอยู่ในลำดับแรกแสดงให้เห็นว่าประชากรกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นสอดคล้องว่าการวาดเส้นในกิจกรรมฯ นี้มีบริบทของกิจกรรมทางศิลปะอย่างชัดเจน อีกประการหนึ่งก็คือ เมื่อวิเคราะห์ค่าคะแนนของการปฏิบัติการวาดเส้นในช่วงที่ 1 ประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มให้คะแนนอยู่ในลำดับต่ำสุด ขณะที่ค่าคะแนนทางปฏิบัติการวาดเส้นในช่วงที่ 2 และ ช่วงที่ 3 อยู่ในลำดับที่มากขึ้นตามลำดับ ก็แสดงให้เห็นว่า วิธีการวาดเส้นตามแบบแผนเชิงปฏิบัติการวาดเส้นสมาธิ (ช่วงที่ 2) ที่ผู้วิจัยได้นำไปใช้เป็นเครื่องมือในกิจกรรมนี้ย่อมส่งผลพัฒนาด้านสมาธิให้กับกลุ่มตัวอย่างได้ดีขึ้นกว่าตอนที่ประชากรกลุ่มตัวอย่างยังไม่ได้เรียนรู้วิธีการดังกล่าวนี้ (ช่วงที่ 1)

สรุป

การสร้างสรรค์กิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์วาดเส้นสมาธิเป็นปฏิบัติการทางศิลปะที่อยู่ในการวิจัยสหวิทยาการด้านทัศนศิลป์ที่เห็นว่า กิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์เป็นปฏิบัติการทางศิลปะร่วมสมัยรูปแบบหนึ่งที่นำมาประยุกต์ใช้ในการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ได้ โดยเป้าหมายสำคัญของกิจกรรมฯ ก็คือการสร้างกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาสมาธิอันเป็นวิธีการหนึ่งในการพัฒนาสุขภาพจิตด้วยวิธีการวาดเส้นอย่างง่าย ซึ่งผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในด้านผลงานของประชากรกลุ่มตัวอย่างก็คือ ประชากรกลุ่มตัวอย่างสามารถสร้างสมาธิในขณะที่กำลังวาดเส้นได้ในระดับดี และสามารถประยุกต์ใช้วิธีการตามกฎเกณฑ์แบบแผนเชิงปฏิบัติการวาดเส้นสมาธิไปในการสร้างสรรค์วาดเส้นอิสระเฉพาะตัวได้อย่างดีเช่นกัน โดยรูปแบบผลงานวาดเส้นของของประชากรกลุ่มตัวอย่างในช่วงที่ 3 แสดงออกได้ถึงสมาธิและจินตนาการได้ชัดเจน ด้วยการสร้างวาดเส้นที่เกิดขึ้นเป็นรูปลักษณะทางจินตนาการเฉพาะบุคคลมากกว่าภาพที่การแสดงควาหมายเชิงวัตถุเหมือนจริง ซึ่งสามารถชี้ได้ว่า การปฏิบัติการวาดเส้นสมาธินอกจากส่งเสริมวิธีการสร้างสมาธิด้วยศิลปะแล้วและยังกระตุ้นจินตนาการของประชากรกลุ่มตัวอย่างด้วย

ในด้านของการดำเนินกิจกรรมฯ นั้นเป็นไปอย่างราบรื่นและได้รับผลประโยชน์จากกลุ่มตัวอย่างในระดับดีอย่างชัดเจน โดยกลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในภาพรวมของกิจกรรม และเห็นว่าเป็นกระบวนการทางศิลปะในแนวทางใหม่ที่ผสมผสานกับการปฏิบัติสมาธิอันส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาสุขภาพจิตแนวใหม่ด้วย ซึ่งการดำเนินงานทั้งหมดนี้ก็อาศัยปัจจัยด้านการสื่อสารเป็นสำคัญเช่นกัน โดยการสื่อสารภายในกิจกรรมฯ ประชากรกลุ่มตัวอย่างสามารถปฏิบัติออกมาได้ตรงกับกฎเกณฑ์ที่ออกแบบไว้ อันส่งผลลัพธ์ที่ดีต่อผลงานและผลด้านพฤติกรรมอย่างมากด้วย นอกจากนี้ผู้วิจัยยังสร้างคลิปวิดีโอสาธิตวิธีการวาดเส้นสมาธิแล้วเผยแพร่ในช่องทางออนไลน์ โดยประชากรกลุ่มตัวอย่างสามารถสแกนรหัสคิวอาร์เพื่อเชื่อมโยงคลิปวิดีโอสำหรับรับชมให้เห็นถึงวิธีการวาดเส้นสมาธิได้ง่ายขึ้น ถือว่าเป็นการบูรณาการกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์ที่ใช้สื่อดิจิทัลเข้ามาเป็นสื่อสำคัญที่สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ และประชากรกลุ่มตัวอย่างหรือแม้แต่สาธารณชนก็สามารถเข้าไปดูได้หรือดูซ้ำได้ผ่านเครื่องมือสื่อสารพกพาเคลื่อนที่ได้โดยไม่จำกัดเรื่องเวลาและสถานที่

ทั้งนี้ แม้ว่าความสามารถในด้านทักษะการวาดเส้นของประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มที่แตกต่างกันเป็นตัวแปรที่สำคัญของกิจกรรมฯ ก็ตามแต่ผลในด้านสมาธิอันเกิดจากวิธีการวาดเส้นสมาธิกลับได้ผลลัพธ์ที่สอดคล้องกันอย่างมากซึ่งตัวแปรนี้อาจส่งผลรับอาจส่งผลต่อในด้านของรูปแบบผลงานวาดเส้นทั้งในช่วงที่ 1 และช่วงที่ 3 แต่ในช่วงที่ 2 (การปฏิบัติงานตามแบบแผนวาดเส้นสมาธิ) กลับไม่แตกต่างกันเนื่องด้วยผู้วิจัยได้ตั้งกฎเกณฑ์ของรูปแบบและวิธีการวาดเส้นขึ้นมาใหม่ เพื่อใช้ในการเป็นวิธีปฏิบัติสมาธิด้วยการวาดเส้นอย่างง่ายและมีกรอบในการปฏิบัติที่ชัดเจน ดังนั้นแม้มีผลงานวาดเส้นของประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ในช่วงที่ 1 และช่วงที่ 3 ที่แตกต่างกันในแต่ละบุคคลก็ตาม แต่ผลทางด้านสมาธิล้วนสอดคล้องกัน ประชากรกลุ่มตัวอย่างมีสมาธิดีขึ้นหลังจากได้ปฏิบัติตามแบบแผนวาดเส้นสมาธิในช่วงที่ 2 แล้วนำไปประยุกต์ใช้เป็นผลงานวาดเส้นในช่วงที่ 3 ซึ่งถือเป็นผลงานวาดเส้นสร้างสรรค์เฉพาะตัวของแต่ละบุคคลได้อย่างดี

ในด้านของพื้นที่ที่เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของประชากรกลุ่มตัวอย่าง ประชากรกลุ่มตัวอย่างในกิจกรรมฯ ครั้งที่ 1 อยู่ในพื้นที่ปิดมีลักษณะสงบและเงียบ และมีภาพฉายคลิปวิดีโอจากเครื่องฉายโปรเจคเตอร์ให้ได้ชม ส่งผลให้พฤติกรรมในการปฏิบัติกรวาดเส้นมีความตั้งใจสูง เกิดบทสนทนาระหว่างกันในช่วงกิจกรรมบ้างเล็กน้อย ขณะที่ประชากรในกิจกรรมฯ ครั้งที่ 2 อยู่ในพื้นที่เปิดมีปัจจัยด้านอุณหภูมิ ท่วงท่าของร่างกายในการปฏิบัติการ บรรยากาศโดยรวมเต็มไปด้วยความเคลื่อนไหวผันแปร และเสียงที่เป็นสิ่งรบกวนอย่างมาก แต่พฤติกรรมของประชากรกลุ่มตัวอย่างโดยส่วนใหญ่ก็ยังคงมีความตั้งใจและปฏิบัติกรวาดเส้นอย่างต่อเนื่องจนเสร็จ ผลงานวาดเส้นที่สร้างขึ้นและผลจากแบบสอบถามก็สอดคล้องได้ว่าประชากรกลุ่มตัวอย่างเองก็มีสมาธิมากขึ้นหลังจากการปฏิบัติตามกิจกรรมครั้งนี้ ซึ่งได้ผลประเมิณเช่นนี้ทั้ง 2 กลุ่มตัวอย่างจากกิจกรรมฯ ทั้ง 2 ครั้ง สรุปว่า กิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์วาดเส้นสมาธินี้เป็นกระบวนการของการสร้างสรรค์ศิลปะเชิงสัมพันธ์ที่มีวิธีการดำเนินการอย่างเป็นระบบมีประชากรกลุ่มตัวอย่างมีเครื่องมือ มีการสื่อสารด้วยบุคคล มีการสื่อสารด้วยสื่อดิจิทัลเข้าไปร่วมด้วยกับกิจกรรมฯ และมีพื้นที่ปฏิบัติการจริง ซึ่งผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นก็คือกระบวนการปฏิบัติการสร้างสรรค์ศิลปะแนวใหม่ที่บูรณาการวาดเส้นกับการปฏิบัติสมาธิผ่านการจัดกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์ที่ส่งเสริมทั้งในด้านสุนทรียภาพของประชากรกลุ่มตัวอย่างและแนวทางใหม่ในการพัฒนาสุขภาพจิตซึ่งทั้งสองอย่างนี้เป็นส่วนสำคัญของรากฐานในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในยุคสมัยปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการจัดกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์การวาดเส้นสมาธิ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า การจัดกิจกรรมทางด้านศิลปะนั้นจำเป็นต้องวางแผนการดำเนินงานที่มีระบบชัดเจนเพื่อให้สามารถดำเนินกิจกรรมได้บรรลุเป้าหมายเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ตามที่ได้จัดได้คาดหวังไว้ ซึ่งในส่วนที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ในด้านกระบวนการสื่อสารที่ถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและกลุ่มบุคคล ซึ่งในการจัดกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์การวาดเส้นสมาธิที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชากรกลุ่มตัวอย่างอย่างมาก จึงจำเป็นต้องทำการสื่อสารในระดับบุคคล การสื่อสารผ่านเอกสารสิ่งพิมพ์ และสื่อออนไลน์ เพื่อให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยแม้ว่ากิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์จะอยู่ภายใต้ร่มเงาของงานทัศนศิลป์ก็ตาม แต่ศาสตร์ของกระบวนการสื่อสารจะเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้การดำเนินกิจกรรมสามารถลุล่วงไปได้ด้วยดี

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- ชลุด นิมเมสมอ. (2553). *วาดเส้นสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ธนาวิ โชติประดิษฐ์. (2549). อะไรก็เป็นศิลปะ (หรือเปล่า...?). *ดำรงวิชาการ*, 2(5), 210-235.
- วรเทพ อรรถบุตร. (2561). *และแล้วความรู้สึก 'ร่วมสมัย' ก็ปรากฏ*. กรุงเทพฯ: คอมมอนบุ๊กส์.
- ศิริชัย ศิริกายะ. (2557). แบบจำลองการสื่อสารในยุคดิจิทัล. *วารสารนิเทศสยามปริทัศน์*, 13(15), 8-14.
- สำนักพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2546). *คู่มือความรู้สุขภาพจิตชุมชน สำหรับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน*. นนทบุรี: สำนักพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- สุชาติ เกาทอง. (2559). *ศิลปะวิจัย สร้างวิชาการแบบการปฏิบัติสร้างศิลปะ*. ชลบุรี: คณะศิลปกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุธี คุณาวิชยานนท์. (2561). *ศิลปะสมัยใหม่และร่วมสมัย: ตะวันตกและไทย*. กรุงเทพฯ: ทวีวัฒนาการพิมพ์.

ภาษาอังกฤษ

- Bourriaud, N. (2002). *Relational Aesthetics*. (S. P. Copeland, Trans.) Dijon: Les presses du réel.

ระบบออนไลน์

- Suriya Chaya. (2020). *Meditative Drawing*. Retrieved from <https://www.youtube.com/playlist?list=PLL3K8B49GjEldIOquLejKgtVY6eZnbCI>